

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրական Խորհուրդ

Նախագահական Հրամանագիր

Թիւ 12 - 2014-02-23

Որոշում՝ հիշեցում Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետության վերաբերյալ, որը հանդիսանում է 1920-ին ստեղծված Հայկական պետության շարունակությունը:

Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետության միջազգային անգախությունը ճանաչվել է 1920 թվականի հունվարի 19-ին:

Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող փոքրամասնությունների պարտականությունների պաշտպանության վերաբերյալ Թուրքիայի հետ կնքված խաղաղության դաշնագրի (Մերի) 93-րդ Հոդվածի համաձայն:

Հոդված 1. – Պատմական հիսբերի ընդունելով, որ Հայաստանի պետության ճանաչմանը հաստատելով դե ֆակտո չունվար 19, 1920 եւ դե Յուրե մայիսի 11, 1920 թ. Դաշնակից տերությունների կողմից Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետությունը որպես Հայկական պետութիւն 1920 թ.-ին Հայաստանի ճանաչւած Պետութեան շարունակող պետություն է:

Հոդված 2. – Հաշվի առնելով անհամարժեք փաստերը, այսօր Արեւմտյան Հայաստանի Հանրապետությունը որպես Հայկական պետութիւն պարտավոր է բոլոր ուխտերով, պայմանագրերի, կոնվենցիաների եւ Դատավճիռներ որ կայացված են 1920 թ. ճանաչված Հայաստանի պետության կողմից :

Արմենակ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Արեւմտեան Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ

« ETIAM HOSTI FIDES SERVANDA EST »

Միջազգային իրավունքում պետության ճանաչման համար կան երեք բաղադրիչներ:

- Բնակչություն,
- Տարածք,
- Կառավարություն կամ քաղաքական իշխանություն:

Միջազգային Պետության գոյությունը

§1 - Պետության ճանաչում

Ճանաչումը մի գործողություն է, որով պետությունը համաձայն է իրավաբանորեն ճանաչել մեկ այլ պետության, որը հաստատում է իր գոյությունը:

Ներկայացնենք իրավական հետևանքները՝ ելնելով տվյալ իրավիճակից:

Դե ֆակտո ճանաչում (գործի) կամ դե յուրե ճանաչում (օրենքի):

Դե ֆակտո ճանաչումը ժամանակավոր է և վերացման ենթակա:

Դե յուրե ճանաչումը վերջնական է և անշրջելի:

Պետությունները ընտրության իրավունք ունեն՝ ճանաչելու կամ չճանաչելու տվյալ պետությունը, ինչպես նաև ընտրել ճանաչումներից որևէ մեկը:

1948 թվականի մայիսի 14-ին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները Իսրայելին դե ֆակտո ճանաչում շնորհեց, իսկ դե յուրե ճանաչումն ամրագրվեց 15 օր հետո:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿԱՄՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄՆԵՐԸ

1917 թվականի դեկտեմբերի 29-ին Սովետական ժողովրդական կոմիսարները (սովնարկոմ) հրամանագրով ճանաչում են Արևմտյան Հայաստանի (Տաճկահայաստանի) անկախությունը:⁽¹⁾

1919 թվականի փետրվարի 12-ին Արևմտյան Հայաստանի հայերի Ազգային պատվիրակությունը և Կովկասյան Հայաստանի Հանրապետության պատվիրակությունը հանդիպում են Փարիզում գիտաժողովի շրջանակներում, որպեսզի ձևակերպեն հիշատակագիր, որտեղ կներկայացվեն հայ ժողովրդի պահանջները, այնուհետ այն կներկայացվի Վերսալյան խաղաղության կոնֆերանսի ժամանակ՝ 1919 թվականի փետրվարի 26-ին:

Այս փաստաթուղթը, Ազգային Լիգայի և Դաշնակից տերությունների հովանավորության ներքո, պահանջում է մասնավորապես Հայաստանի Պետության անկախությունը, որը կազմված է Արևմտյան Հայաստանի 6 մարզերից, Կիլիկիայից, ինչպես նաև նոր հռչակված Կովկասյան Հայաստանի Հանրապետությունից:

Նա նաև հատուկ մանդատ է պահանջում, որ մասնակից տերություններից որևէ մեկը՝ հատապոված Խաղաղության կոնֆերանսի կողմից, օգնի Հայաստանին դուրս գալ այս անցումնային շրջանից:

Այն ներկայացվեց կոնֆերանսի քարտուղարության գրասենյակ 1919 թվականի փետրվարի 12-ին:

Այս ներկայացված պահանջներին ի պատասխան՝ Խաղաղության Կոնֆերանսի Բարձրագույն Խորհուրդը 1920 թվականի հունվարի 19-ին կայացրեց հետևյալ որոշումը.

1) Հայակական պետության կառավարությունը պետք է դե ֆակտո ճանաչվի որպես կառավարություն:

2) Այս ճանաչումը նախնապես չի որոշում տվյալ պետության հնարավոր սահմանների հարցը:

1920 թվականի հունվարի 27-ին Խաղաղության Կոնֆերանսի քարտուղարությունը այս երկու որոշումները պաշտոնապես ներակայացրել է Հայ Ազգային պատվիրակությանը:

Միացյալ Նահանգների և Ճապոնիայի կառավարությունները հաստատում են այս որոշումը:

Սակայն Դաշնակից տերություններին այդ ճանաչման «փաստը» բավարար չէր թվում ընդունելու համար, որ Հայկական Պետությունը ի վիճակի է կատարել իր առջև դրված պարտականությունները հայ ժողովրդի հանդեպ, որն ուժասպառ էր եղել պատերազմից և կոտորածներից:

Լոնդոնի կոնֆերանսում, որ տեղի ունեցավ փետրվարի 12-ից մինչև 24-ը, Մեծ Բրիտանիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի ղեկավարները քննարկում էին Օսմանյան Կայսրության բաժանումը, համաձայնագրերը, որոնք դառնալու էին Սևրի Դաշնագրի հիմքը: Եվս մի կարևոր բան. պետք է տեղի ունենար հայերի կոտորածների համար պատասխանատու թուրք հանցագործների հանձնումը նշված տերություններին, որի համար նախնական հիմք էր հանդիսանում Վերսալյան պայմանագիրը:

Այս կոնֆերանսը տեղի ունեցավ Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Դեյվիդ Լոյդ Ջորջի, Ֆրանսիայի վարչապետ Ալեքսանդր Միլերանի և Իտալիայի վարչապետ Ֆրանչեսկո Սավերիո Նիտիի ղեկավարությամբ, ինչպես նաև Դաշնակից պետությունների ներկայությամբ, որոնք պետք է կազմեին իրենց փաստարկները Սան-Ռեմոյի կոնֆերանսի համար:

1920 թվականի մայիսի 11-ին թուրքական պատվիրակությունը հրավիրվում է կոնֆերանսին՝ ներկայացնելու «Խաղաղության պայմանները»: Դաշնակից ՌԻժերի մեջ էր նաև Հայկական պետության պատվիրակությունը:

«Խաղաղության Պայմանների» նախաբանում, որը հետագայում դարձավ Սևրի Դաշնագրի նախաբանը, Հայաստանը նշված է Դաշնակից տերությունների շարքում: Հայկական պետությունը ճանաչվեց նաև «դե յուրե»:

IX. ՄԵՎՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ

Մոտ երկու երկար ուղիովար տարիներ խոսելուց, բանակցություններ վարելուց հետո, ի վերջո, 1920 թվականի օգոստոսի 10-ին Խաղաղության Դաշնագիր կնքվեց Դաշնակից տերությունների և Թուրքիայի միջև: Հայաստանի անունը ընդգրկված էր դաշնակից տերությունների շարքում: Կովկասյան Հայկական Հանրապետության պատվիրակության նախագահ Ավետիս Ահարոնյանը ստորագրեց (Սևրի պայմանագիրը) Հայ ազգային պատվիրակության անունից, որ ներառում էր անդամներ Թուրքական Հայաստանից և Կովկասյան Հայկական հանրապետությունից:

Սևրի դաշնագրի 88-րդ հոդվածի համաձայն՝ ստորագրող տերությունները Հայաստանին անկախություն սրբագործեցին: Թուրքիան հայտարարեց, որ ճանաչում է Հայաստանը, որպես անկախ, ազատ պետություն, ինչպես արդեն արել էին մնացած Դաշնակից տերությունները:

Ի միջի այլոց, նույն բանաձևը օգտագործվել է նույն Սևրի դաշնագրի 98-րդ հոդվածում Հեջասի համար, ինչպես նաև Վերսալյան Դաշնագրի 81-րդ և 87-րդ հոդվածներում, որոնք վերաբերում են Չեխոսլովակիային և Լեհաստանին: Այն պարզորեն նշում է, որ նշված դաշնակից պետությունները ճանաչում են Հայկական պետությունը մինչև Սևրի դաշնագրի ստորագրումը: Հայաստանի այս նախնական ճանաչումը, 1920 թվականի օգոստոսի 10-ին, դաշնագրի նախագծի

նախաբանը ներկայացվել է թուրքական պատվիրակությանը, որտեղ Հայաստանը նշված է դաշնակից տերությունների ցանկում:

Հայաստանը կարող է նաև առանձին վկայակոչել Դաշնագիրը, որ կնքվել է նույն օրը, իր, Ֆրանսիայի, Մեծ Բրիտանիայի, Ճապոնիայի և Իտալիայի միջև, որը սկսվում է հետևյալ կերպ. «Հաշվի առնելով, որ գլխավոր դաշնակից տերությունները ընդունում են Հայաստանը որպես ինքնիշխան, անկախ պետություն...»

Ահա Սևրի Դաշնագրի հոդվածները, որ վերաբերում են Հայաստանին.

Սևրի հաշտության պայմանագիր

Վերսալյան - վաշինգտոնյան համակարգի իմպերիալիստական պայմանագրերից մեկն է, որոնք եզրափակեցին Առաջին համաշխարհային պատերազմը: Ստորագրվել է 1920թ. օգոստոսի 10-ին՝ մի կողմից Անտանտի և նրան միացած երկրների, մյուս կողմից՝ Թուրքիայի սուլթանի կողմից: Այս պայմանագրով ձևակերպվեց օսմանյան կայսրության տարածքների մասնատումը, այդ թվում՝ բուն թուրքական:

Ծանոթագրություն

1. «Իմպերիալիստական ուժեր» ասելով՝ հասկանում ենք քեմալական Թուրքիայի դեմ պայքարող Հայաստանին և Հունաստանին:
2. «Բուն թուրքական տարածքներ» ասելով՝ հասկանում ենք ամբողջ Արևմտյան Հայաստանը և 1921թ. Ռուս-թուրքական պայմանագրով Թուրքիայի հետ երբևէ առնչություն չունեցած Արևելյան Հայաստանի՝ Կարսի, Արդահանի, Սուրբալուի տարածքները: Տրոցկու «Հայաստանը և Թուրքիան առաջիկա կոնֆերանսում» հոդվածում, ի դեպ, այդ տարածքները ճշմարտացիորեն ներկայացված են որպես բուն հայկական տարածքներ: Այլ խնդիր է, որ հենց Տրոցկին էր առաջարկել դրանք փոխաբերել թուրքերին՝ հանուն համաշխարհային հեղափոխության:
3. Սևրի հաշտության պայմանագիրը և քարտեզը, Տես, Հայկական Հանրագիտարան, Երևան, 1996թ., էջ 411-413:

ՄԵՎՐԻ ՀԱՇՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ

Թարգմանությունը ռուսերենից

Մաս 3-րդ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Բաժին 6-րդ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հոդված 88. - Թուրքիան հայտարարում է, որ ճանաչում է Հայաստանը որպես ազատ և անկախ պետություն, ինչպես արդեն հայտարարել էին Դաշնակից տերությունները:

Հոդված 89. - Թուրքիան և Հայաստանը, ինչպես և Բարձր պայմանավորվող կողմերը, համաձայնվում են Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի և Բիթլիսի վիլայեթներում Թուրքիայի և Հայաստանի միջև սահմանատու մր թողնել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների որոշմանը և ընդունել ինչպես նրա որոշումը, նույնպես այն բոլոր միջոցառումները, որոնք նա կարող է առաջարկել Հայաստանին դեպի ծով ելք տալու և հիշյալ սահմանագծին հարող օսմանյան բոլոր տարածքների ապառազմականացման վերաբերյալ:

Հոդված 90. - Այն դեպքում, եթե 89-րդ հոդվածի համաձայն սահմանագիծը որոշելիս հիշյալ վիլայեթների ամբողջ տարածքը կամ դրա մի մասը հանձնվի Հայաստանին, Թուրքիան որոշման օրից սկսած՝ հրաժարվում է հանձնված տարածքի նկատմամբ բոլոր իրավունքներից և իրավահիմունքներից: Սույն պայմանագրի որոշումները, որոնք կիրառվելու են Թուրքիայից անջատվող տարածքների նկատմամբ, այս պահից սկսած կգործադրվեն նաև այդ տարածքի նկատմամբ:

Հայաստանի սուվերենությանը հանձնվող տարածքի կապակցությամբ Հայաստանի վրա է դրվում Թուրքիայի ֆինանսական պարտավորությունների բաժինը: Ֆինանսական պարտավորությունների բնույթը և Հայաստանին տրվող իրավունքները կսահմանվեն սույն Պայմանագրի 8-րդ մասի (ֆինանսական դրույթներ) 241-244-րդ հոդվածների համաձայն:

Հաջորդ կոնվենցիաները անհրաժեշտության դեպքում կկարգավորեն այն բոլոր հարցերը, որոնք չեն կարգավորվել սույն Պայմանագրով և որոնք կարող են ծնունդ առնել հիշյալ տարածքի փոխանցման կապակցությամբ:

Հոդված 91. - Եթե 89-րդ հոդվածում նշված տարածքի մի մասը հանձնվի Հայաստանին, ապա կձևավորվի Սահմանագծման հանձնաժողով, որի կազմը կորոշվի հետագայում և որը կստեղծվի երեք ամսվա ընթացքում այն բանից հետո, երբ արդեն ընդունված կլինի Հայաստանի և Թուրքիայի միջև տեղում սահմանագիծ անցկացնելու վերաբերյալ հիշյալ հոդվածում նախատեսվող որոշումը:

Հոդված 92. - Ադրբեջանի և Վրաստանի հետ Հայաստանի սահմանները կորոշվեն շահագրգիռ պետությունների ընդհանուր համաձայնությամբ:

Երբ 89-րդ հոդվածում նախատեսված որոշումն արդեն ընդունված լինի, դրանից հետո այս կամ այն դաշնակից տերությունը ընդհանուր համաձայնությամբ կարող է որոշել Ադրբեջանի, Վրաստանի և Հայաստանի սահմանագիծը:

Հոդված 93. - Հայաստանը համաձայնվում է Դաշնագրում նշված դաշնակից տերությունների հետ, նաև այն դրույթների հետ, որ դաշնակիցները անհրաժեշտ կհամարեն օգտագործել պաշտպանելու համար Հայաստանի բնակչության այն հատվածի շահերը, որը մեծամասնությունից կտարբերվի՝ լեզվով, կրոնով և ցեղային պատկանելությամբ:

Հայաստանը ընդունում է նաև դաշնագրում ընդգրկել դրույթներ գլխավոր դաշնակից տերությունների հետ, եթե նրանք անհրաժեշտ են համարում պաշտպանել փոխադրումները և ցուցաբերել անաչառ վերաբերմունք այլ ազգերի հետ առևտուր իրականացնելիս:

Պայմանագրի տակ ստորագրել են՝

Թուրքիան, Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան, Իտալիան, Ճապոնիան, Բելգիան, Հունաստանը, Լեհաստանը, Պորտուգալիան, Ռումինիան, Հայաստանը, Չեխոսլովակիան, Սերբերի, Խորվաթների և Սլովենների թագավորությունը, Հեջագը:

Հետևաբար, Սևրի դաշնագիրը վավերացված է նախագահ Վիլսոնի իրավարարությամբ և Հայկական պետության ու Թուրքիայի գծի սահմանը գծում է Էրզրում, Վան, Բիթլիս, Տրապիզոն նահանգներով:

Boundary between Armenia and Turkey as determined by the US President Woodrow Wilson's Arbitral Award, November 22nd, 1920.

Նույն տարվա նոյեմբերի 22-ին նախագահ Վիլսոնը տալիս է իր իրավարար դատավճիռը՝ Հայաստանին հատկացնելով Էրզրում, Վան, Բիթլիս և Տրապիզոն նահանգները, որը կազում է 87 000 քառակուսի կիլոմետր (տե՛ս ծավալը. Հայաստանի քարտեզը՝ գծված Նախագահ Վիլսոնի կողմից, որին պետք է ավելացնել Ղարս, Սումարլու և Նախիջևանի նահանգները):

Գերագույն Խորհուրդը հանդիպեց Լոնդոնում 1921 թվականի մարտին, նոր առաջարկություններ ուղարկեց թուրքերին և որոշեց Թուրքիայի արևելյան նահանգներում ստեղծել Հայկական Ազգային Օջախ: Որոշումը հետևյալն էր:

«Ինչ վերաբերում է Հայաստանին, այդ դրույթները կարող էին կիրառվել, եթե Թուրքիան ճանաչեր Թուրքիայի հայերի իրավունքները (Արևմտյան Հայաստանի) Ազգային Օջախ ստեղծելու վերաբերյալ՝ Ասիական Թուրքիայի արևելյան սահմաններում: Նա հաստատեց ընդունել Հանձնաժողովի որոշումը, որ նշանակված էր Ազգային Լիգայի Խորհրդի կողմից, որը ստեղծում

կուսումնասիրեր տարածքների խնդիրը՝ արդարացիորեն Հայաստանին փոխանցելու նպատակով»:¹

1921 թվականի սեպտեմբերի 21-ին Ազգային Լիգայի Գլխավոր վեհաժողովը միաձայն քվեարկությամբ որոշեց ստեղծել Հայ Ազգային Օջախ՝ հետևյալ պայմաններով.

«Հաշվի առնելով, որ 1920 թվականի նոյեմբերի 18-ին առաջին համագումարը վստահեցրեց, որ կապահովի Հայաստանի ապագան»:

«Հաշվի առնելով, որ 1921 թվականի փետրվարի 25-ին խորհուրդը Փոքր Ասիայում գործողություններ իրագործելը գնահատելով անհնարին՝ հանձնարարեց քարտուղարությանը հետևել Հայաստանի իրադարձություններին, որպեսզի հետագայում նոր որոշումներ ընդունի»:

«Այդ ժամանակաշրջանում Գերագույն Խորհուրդը առաջարկեց վերանայել Սևրի դաշնագիրը, Հայերի համար Ազգային Օջախ ստեղծելու նպատակով»:

«Հաշվի առնելով նաև մոտալուտ ժամանակներում հատկապես պայմանագրի հավանականությունը Թուրքիայի և դաշնակից տերությունների միջև,

Վեհաժողովը կոչ է անում Խորհրդին Գերագույն Խորհրդում պահանջ ներկայացնել՝ Պայմանագրում նշելով Հայաստանի ապագան ապահովելու անհրաժեշտության մասին, հատկապես այն մասին, որ հայ ժողովրդին տրվի Ազգային Օջախ՝ լիովին անկախ Օսմանյան Կայսրությունից:

1922 թվական, Փարիզի Արևելյան Կոնֆերանս

Հատուկ բաժին նվիրված հայերին

Պետք է հատուկ հաշվի առնել հայերի իրավիճակը, քանի որ Դաշնակից Տերությունները պարտավորություններ էին ստանձնել հայ ժողովրդի նկատմամբ, որը պատերազմի ընթացքում դաժան տառապանքներ էր տեսել:

Փարիզյան կոնֆերանսի ժամանակ Դաշնակիցները ավելի ցայտուն ձևով հրաժարվեցին հայերին վերաբերվող առաջարկներից, քան Լոնդոնում: Լոնդոնյան կոնֆերանսը նախատեսված չէր հայերի Ազգային Օջախին անկախություն շնորհելու համար, բայց այն «դեմ» որոշում չէր կայացրել իսկ Ազգային Լիգայի երկրորդ ժողովը գրեթե միաձայն պահանջում էր: Պահանջող երկրներն էին Անգլիան և Իտալիան: Փարիզյան կոնֆերանսում հայտարարելով թուրքական ամբողջական ինքնիշխանության մասին և նշելով Անդրկովկասի, Պարսկաստանի, Միջագետքի ավերակ միջև Էգեյան ծով սահմանները, վերջին հարվածը հասցվեց հայ Ազգային Օջախի անկախությանը: Բացի դրանից, Լոնդոնի կոնֆերանսը պատրաստվում էր հայ Ազգային Օջախը ստեղծել Ասիական Թուրքիայի արևելյան սահմաններում: Փարիզյան կոնֆերանսի առաջարկներում այլևս չենք հանդիպում այդ Ազգային Օջախին, որը կարող էր գտնվել Թուրքիայի տարածքներից ինչ-որ մեկում:

¹ Տեքստի անգլերեն թարգմանություն

1923 թվական Լոզանի կոնֆերանս

Լոզանի կոնֆերանսում, որը կավարտվի խաղաղության դաշնագրով՝ ստորագրված 1923 թվականի հուլիսի 24-ին, թուրքերը ներկայանում են որպես հաղթող ոչ միայն հույներին, այլև ինչ-որ չափով Դաշնակիցներին:

Փոքրամասնություններին վերաբերվող հանձնաժողովը սկսեց կազմել ընդհանուր օրինագիծ փոքրամասնությունների վերաբերյալ: Սակայն նա շուտով ստիպված էր իր դիրքորոշումը արտահայտել Հայկական հարցի վերաբերյալ: Այդ պահին եվրոպական և ամերիկյան հասարակական կարծիքները հնչում էին ի օգուտ հայերի՝ մի դժբախտ ժողովուրդ, որը, ցավոք, ունեցել է գուտ պլատոնյան բավարարվածություն:

1922 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Հայաստանի Հանրապետության պատվիրակության նախագահը դիմել է Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Իտալիայի կառավարություններին կարճ գրությամբ՝ նշելով հետևյալը. «Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետության դիմումը արևելյան խնդիրների շուրջ ապագա Կոնֆերանսին կներկայացվի այնպես, ինչպես Դաշնակից տերությունները հարկ կհամարեն»: «Այս առիթով ինձ թույլ կտրվի նշել,-ասում է պարոն Ահարոնյանը,- որ Սևրի դաշնագրի 88-րդ հոդվածի համաձայն՝ Դաշնակից Տերությունները հայտարարել են, որ արդեն ճանաչել են Հայաստանը որպես ազատ և անկախ պետություն:

Եթե նույնիսկ դաշնագիրը չվավերացվի, այն չի կարող մնասակար ազդեցություն ունենալ Հայաստան պետության ճանաչման վրա: Հայաստանի իրավական բնույթը նշված է նաև Սևրի Դաշնագրի նախաբանում, որտեղ այն ներկայանում է Դաշնակից Տերությունների շարքում, և վերջ ի վերջո Հայաստանը ստորագրել է Սևրի Դաշնագիրը, որպես անկախ և ինքնիշխան պետություն, ինչպես նաև փոքրամասնություններին վերաբերող առանձին դաշնագիր՝ գլխավոր Դաշնակից Տերությունների հետ»:

Այդ դարաշրջանից ի վեր՝ քաղաքական իրադարձություններում Հայաստանը թատրոն էր, և, իհարկե, ոչ մի բան չկարողացավ փոխել նրա միջազգային կարգավիճակը, որպես անկախ պետություն:

Իրենց պատասխաններում Դաշնակից Տերությունները որպես հրավիրող ևս մեկ անգամ ճանաչում են Հայաստանը անկախ պետություն: Սակայն Հայաստանը եղել է անկախ պետություն, այսինքն՝ այն արդեն ճանաչված է եղել «դե յուրե»:

Սակայն դաշնակիցները կարծում էին, որ հնարավոր չէ աջակցել Հայաստանի դիմումին, որ մասնակցի Կոնֆերանսին և հիմնավորել մերժումը՝ հիմք ընդունելով «խորհրդային ձևը՝ ընդունված Հայաստանի Հանրապետության կողմից»: Բայց և այնպես, նրանք նախատեսեցին թույլ տալ, որ կոնֆերանսը դիմի Փարիզի հայ ազգային պատվիրակությանը, եթե նա անհրաժեշտ համարի քննել հայկական կարծիքը:

Չնայած Դաշնակիցների չնչին քաջալերանքներին՝ երկու հայկական պատվիրակությունները 1922 թվականի նոյեմբերի 16-ին ներկայացան Լոզանի Կոնֆերանսին՝ ներկայացնելով իրենց ազգային պահանջներով հիշատակագիր:

Հիշատակագիրը Հայկական հարցի վերաբերյալ առաջարկում էր երեք լուծում:

Առաջին. ստեղծել Հայ Ազգային Օջախ՝ առնվազն նախագահ Վիլսոնի որոշմամբ սահմանված տարածքների որևէ հատվածում: Այդ դեպքում Կոնֆերանսը կստեղծեր հայկական Ազգային Օջախի սահմանները, կապահովեր ելք դեպի ծով, և որոշակի կարգավիճակ կտար:

Երկրորդ. եթե այդ ժամանակ լուծում չէր կարող գտնվել, պետք էր վերադառնալ 1920 թվականի որոշմանը, որը կրնդայն էրիվանի Հանրապետությունը՝ կցելով մի քանի շրջաններ թուրքական Հայաստանից:

Երրորդ. վերջին լուծումը նախատեսում էր ստեղծել Հայ Ազգային Օջախ Կիլիկիայի որևէ շրջանում:

Հոչակագիր, Արևմտյան Հայաստանի հայերի ինքնորոշման իրավունքի մասին

2004 թվականի դեկտեմբերի 17-ին Շուշիում պաշտոնական հայտարարությունում նշվեց Արևմտյան Հայաստան (Թուրքիա) պետության շարունակականության մասին հիմք ընդունելով անբեկանելի և անփոփոխ օրենքները²⁴, հիմնվելով ազգային վերակառուցման քաղաքականության վրա, որ ստեղծվել է Ցեղասպանության հանցագործության արդյունքում:

Ա - Ճանաչման հզորությունը

Այս ճանաչումը երեք հարց է բարձրացնում:

Արդյո՞ք ճանաչումը սահմանադրական է, թե՞ հոչակագրային (դեկլարատիվ)

Այսօր մենք կարծում ենք, որ այն դեկլարատիվ է: Ճանաչումով մենք պարզապես ընդունում ենք իրավաբանական հարաբերությունների մեջ մտնել մի պետության հետ, որ գոյություն ունի: Մենք պարտավոր ենք ճանաչել մի պետություն, որն ունի գոյության հիմքերի երեք տարրեր:

Ոչ, ճանաչման իրավունքը անսահմանափակ է, և պետությանը միջազգային պատասխանատվություն չի պարտադրում, եթե ճանաչում է մյուս պետության գոյությունը: Մենք նաև կարող ենք սպասել (տե՛ս Եգիպտոսը Իսրայելին ճանաչել է միայն 1971 թվականին՝ Կամպ Դավիդի համաձայնագրով): Կարող ենք նաև նկատել, որ Ֆրանսիայի կողմից Չինական ժողովրդավարական Հանրապետության ճանաչումը եղել է 1964 թվականին՝ Չինաստանի ներկայացրած ճանաչման դիմումից 15 տարի հետո:

Արդյո՞ք պետք է բավարարվեն երեք հիմնական պայմանները, որպեսզի պետության գոյությունը ճանաչվի:

Քանի որ, այս որոշումը հայեցողական է, հնարավոր է չճանաչել մի պետություն, որն ունի այս երեք տարրերը: Հնարավոր է նաև ճանաչել մի պետություն, որը չունի երեք անհրաժեշտ պայմաններ, որպես Պետություն գոյություն ունենալու համար: Օրինակ՝ ԱՄՆ-ի կողմից Պանամայի ճանաչումը՝ պայմանով, որ հետագայում ձեռք կբերի իրավունք Պանամայի ջրանցքում:

Ճանաչման ուժի սահմանները

²⁴ <http://www.western-armenia.eu/stat.gov.wa/fr/2011/Declaration-officielleCNA1.pdf>

Պետությունները իրենք փորձեցին իրենց իշխանության հայեցողությամբ սահմաններ դնել³: Միջազգային իրավունքում ճանաչումը կլինի անօրինական, եթե ստեղծվի նոր պետություն ապօրինի ճանապարհով, օրինակ, զինված ուժերի ապօրինի օգտագործում:

Ստիմպսոնի ուսմունք: Ծնվել է Ճապոնիայում այն ժամանակ, երբ Չինաստանի պատերազմի արդյունքում Ճապոնիան նոր պետություն ստեղծեց Չինաստանի տարածքում: Ստիմպսոնը մի նամակ է ուղարկում, որտեղ նա նշում է, որ չի ճանաչում այդ պետությունը, որովհետև այն առաջացել է բռնության ուժով:

Ստեղծվում է հակասություն ժողովուրդների ինքնորոշման իրավուքի հետ: Հարավային Ռոդեզիայում (նախկին Բրիտանական գաղութ Հարավային Աֆրիկայում) 1965 թվականին՝ իր անկախության պահին, սպիտակամորթերի փոքրամասնությունը իշխանությունն իր ձեռքն է վերցնում, ուստի Միավորված Ազգերի Կազմակերպությունը որոշեց չճանաչել նոր պետությունը, քանի որ այն ստեղծվել էր՝ արհամարհելով սևամորթ մեծամասնության իրավունքները, և դիմեց պետություններին, որպեսզի նրանք չճանաչեն նորաստեղծ հարավային Ռոդեզիան:

Սակայն պետությունները միշտ չէ, որ հարգում են այս կանոնները, և առաջնորդվում են իրենց ինքնիշխանության գերակայությամբ: Եվրամիությունը մի շարք կանոններ է ընդունել:

1991 թվականին Հարավսլավիայի հռչակագիր, որը պետություններին պետք է ուղղություն ցույց տար (բայց անգոր եղավ) և ուղենիշ դառնար: Ուղենիշ՝ արևելյան Եվրոպայում և ԽՍՀՄ-ում նորաստեղծ պետությունների ճանաչման հարցում (նույն օրը՝ 1991 թվականի դեկտեմբերին):

Պայմաններ

- Միավորված Ազգերի կանոնադրության պահպանում նորաստեղծ պետության կողմից
- Փոքրամասնությունների իրավունքների ապահովման երաշխիքի իրավունք
- Սահմանների անձեռնամխելիության պահպանում
- Սպառազինության բռնագրավում

Բայց և այնպես այս հայտարարությունները համեմատաբար անգոր են, ինչպես օրինակ 1992 թվականին Հարավսլավիայի բաժանումը:

- Բանդիտերի հանձնաժողովը (իրավարարության հանձնաժողով Հարավսլավիայի խաղաղության համար) ստեղծվեց 1992 թվականի հունվարին:
- Կարող ենք ճանաչել Մակեդոնիան և Սլովենիան:
- Չենք կարող ճանաչել ո՛չ Խորվաթիան, ո՛չ Բոսնիան, որովհետև նրանք ոտնահարել են փոքրամասնությունների իրավունքները:
- Չնայած այս ամենին՝ Գերմանիան շատ արագ ճանաչեց այս պետությունները և հունվարի 15-ին Եվրամիությունը ճանաչեց Սլովենիան և Խորվաթիան: Այդ ընթացքում Մակեդոնիան, որ կանաչ լույս ստացավ Բանդիտերի հանձնաժողովի կողմից, մերժվեց, քանի որ Հունաստանը չէր ցանկանում, որ այդ անվանումով պետություն լիներ (ի դեպ՝ դա մի շրջան է, որ գտնվում է հյուսիսային Հունաստանում, որը մինչ օրս կոչվում է FYROM (Մակեդոնիայի Հարավսլավական Հանրապետություն):

§2 – Պետության երկարակեցություն և պետությունների իրավահաջորդության խնդիրներ (համեմատություն)

Պետության երեք հիմնական տարրերի փոփոխման պայմաններ. Ի՞նչ է տեղի ունենում

³ http://www.un.org/fr/aboutun/history/atlantic_charter.shtml

1. Բնակչության բնաջնջում (ցեղասպանություն), կամ ազգային պատկանելության զցացողության վերջ:
- 2 Պետության տարածքների գրավում (միայն ժամանակավոր)
3. Կառավարության կամ քաղաքական ներկայացուցչական կառուցվածքի բացակայություն (վերջնական կամ ժամանակավոր)
4. Պետություն, որ դադարում է գոյություն ունենալ:

Ա.Տարբեր իրավիճակների բնորոշում

Որպես կանոն՝ կառավարության փոփոխման դեպքում պետությունը չի փոփոխվում: Եթե նկատի է առնվում, որ փոփոխությունները մեծաքանակ են, այդ դեպքում կարելի է ենթադրել նոր պետության ծագում և խոսել պետության փոխարինման մասին:

Մեփական բնակչության բնաջնջման դեպքում (ցեղասպանություն) որևէ պետություն չի փոխվում, եթե այն հնարավորություն ունի վերապրած մարդկանց շնորհիվ վերաստեղծել ազգային բնակչություն՝ հենվելով միջազգային իրավունքի և մարդկային միջամտության վրա:

ա) Շարունակող պետություն: Խոսքը վերաբերում է այն պետությանը, որը, անկախ ենթարկված որոշ փոփոխություններից, դիտվում է որպես գոյություն ունեցող պետություն: Եթե կա հաջորդականություն, իրավական հետևանքները պարզ են: Դա միևնույն պետությունն է, այն պետք է պահպանի նույն իրավունքներն ու պարտականությունները (եթե այն միջազգային կազմակերպության անդամ է, կմնա այդպիսին):

Այն տեր է իր բոլոր պարտավորություններին, պայմանագրերին, համաձայնագրերին և որոշումներին: Դա հակադրվում է «մաքուր էջից» սկսելու սկզբունքին:

Ինչ վերաբերում է Արևմտյան Հայաստանի պետականության շարունակականությանը, սա ենթադրում է, որ հայկական պետությունը՝ ճանաչված 1920 թվականին, երբեք չի դադարել գոյություն ունենալուց:

բ) Իրավահաջորդ պետություն: Հին պետության փոխարեն ծնվում են մեկ կամ մի քանի պետություններ: Այն ունի արնվազն երկու իրավական հիմք՝ իրավահաջորդ պետություն և նոր պետություն: Իրավահաջորդ պետությունը կապված է իր նախորդ պարտավորություններին: Ո՛չ: Հաջորդ պետությունը միջազգային կազմակերպության անդամ չի մնում: Այսպես, Մակեդոնիան, Բոսնիան և մյուսները դիմեցին՝ ՄԱԿ-ին անդամակցելու համար:

Թուրքիան և Հունաստանը դիտվեցին որպես Օսմանյան Կայսրության իրավահաջորդներ, չնայած որ Օսմանյան Կայսրությունից անջատվեցին մեծ տարածքներ: Արևմտյան Հայաստանը նույնպես ուներ իրավահաջորդ դառնալու հնարավորությունը և իրավունքը:

Նույն ձևով Լեհաստանը, անկախ իր բնակչության և տարածքների փոխանցումից, դիտվեց որպես իրավահաջորդ պետություն: Ինչ վերաբերվում է ԽՍՀՄ-ին, Ռուսաստանը դիտվեց որպես շարունակող պետություն, իսկ մյուսները՝ իրավահաջորդ (ժառանգորդ): Սկզբնական ժամանակաշրջանում 75 երկրները հայտարարեցին ԽՍՀՄ-ի վերջը, որը ենթադրում էր, որ ոչ մի պետություն շարունակող չի լինի, բայց իրադարձությունների զարգացման արդյունքում պետությունները Ռուսաստանը համարեցին ԽՍՀՄ-ի շարունակող պետություն:

Որպես ի՞նչ հանդես եկան բալթյան պետությունները:

Դրանք 1940-ին գրավվեցին ԽՍՀՄ-ի կողմից: Նրանք չէին ցանկանում դառնալ ԽՍՀՄ-ի հետնորդները: Այդ պատճառով 1940 թվականից դիտարկվեցին որպես իրենց պետությունների շարունակողները:

Պետության իրավահաջորդման շրջանակները և միջազգային իրավունքը

1978 թվականի օգոստոսի 27-ին Վիեննայի համաձայնագիրը պետության իրավահաջորդման մասին, որը սկսեց գործել 1996 թվի նոյեմբերի 6-ից):

Քաղաքական պայմանագրերը (դաշնակիցների պայմանագրերը, չեզոքության կարգավիճակի վերաբերյալ համաձայնագրերը...) չեն փոխանցվում նոր պետությանը: Տարածքային պայմանագրերը և միջազգային իրավունքի ընդհանուր շահերից բխող օրենք-պայմանագրերը պահպանվում և գործում են. պետության իրավահաջորդումը բավարար գործոն չէ սահմանային համակարգին վերջ տալու համար: Օրինակ Գվինեայի և Գվինեա Բիսսիոյի ծովային սահմանը:

Նորանկախ պետությունների պարագան

ՀՈԴՎԱԾ 16

«Նորանկախ պետությունը պարտավոր չէ պահպանել գործող պայմանագիրը, ոչ էլ հանդես գալ որպես պայմանագրի որևէ կողմ: Պատճառն այն է, որ պետության իրավահաջորդման ժամանակ պայմանագիրը գործում էր նախկին պետությանը պատկանող տարածքում: Սա «մաքուր էջի» սկզբունքն է:

Իրավահաջորդ պետությունն ունի մտածելու ժամանակ, որից հետո կարող է որոշում ընդունել մեկ առ մեկ ստանձնելու նախորդ պետությունից եկած պարտավորությունները: Այդ դեպքում չկա շարունակական գաղափար, գործողության հեղինակը միակ պատասխանատուն է:

Շարունակականության շրջանակում պետության միջազգային իրավունք.

Տեսականորեն նոր պետությունը պետք է դիմի ճանաչված լինելու հարցով միջազգային ասոցիացիաներում ընդգրկվելու համար: Բայց գործնականում, այնուամենայնիվ, միջազգային ասոցիացիաներն ընդունում են երկու անդամ պետությունների միավորումից ծնված պետության ավտոմատ մասնակցությունը:

Այսպես, Ռուսաստանը հաջորդեց նախկին ԽՍՀՄ-ին, մինչդեռ մյուս պետությունները, որոնք ստեղծվել են կոմունիզմի անկումից հետո, դիմել են ՄԱԿ-ին անդամագրվելու համար (բացառությամբ ՌԻ կրակիայի և Բելոռուսի, որոնք աթոռ ունեին գլխավոր ասամբլեայում):

Մեկ այլ օրինակ: Հարավսլավիայի սոցիալիստական դաշնային հանրապետությունը շարունակող պետություն է և զուր են սերբերի ջանքերը Հարավսլավիայի դաշնային հանրապետության փոխարեն ՄԱԿ-ում աթոռ զբաղեցնելու համար: Հարավսլավիայի մասնատումից առաջացած մյուս պետությունները դիմել և ընդունվել են ՄԱԿ-ի կազմում:

Պայմանագրերի վերանայումը⁴⁻⁵

Ազգերի լիզան մի կառույց էր ստեղծել անդամ երկրների միջև եղած պայմանագրերի վերանայման վերաբերյալ: Արդյո՞ք ՄԱԿ-ը նույնպես պետք է նման կառույց ստեղծեր: Խորհրդակցությունը, ի վերջո, որոշեց, որ այն պայմանագրերը, որոնք կնքվել էին կազմակերպության հաստատվելուց հետո, պետք է գրանցվեն քարտուղարությունում և

⁴ http://www.un.org/fr/aboutun/history/sanfrancisco_conference.shtml

⁵ http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/24%28I%29&Lang=F

հրապարակվեն նրա կողմից: Ինչ վերաբերվում է նրանց վերանայմանը, որևէ հատուկ կարգադրություն չի նախատեսվել, այնուամենայնիվ, գլխավոր ասամբլեան կարող է հանձնարարել որևէ պայմանագրի վերանայում, եթե ստեղծվել է այնպիսի իրավիճակ, որը պահանջում է խաղաղ կարգավորում: Պայմանագիրը կարող է վերանայվել միայն այն ստորագրող բոլոր կողմերի պարտադիր մասնակցությամբ:

Բ - Պարտքերի փոխանցման հանգամանքները

ա) Շարունակման դեպքում⁶

Սկզբունքը պարզ է. շարունակության դեպքում (օրինակ՝ կառավարության փոփոխման դեպքում) պետությունը պետք է շարունակի տեր կանգնել իր պարտքերին: Սա սկզբունքորեն ճիշտ է, երբ կա վարչակարգի կամ կառավարության փոփոխություն:

Խախտումներ տեղի են ունենում այն դեպքում, երբ կա վարչակարգի հիմնավոր փոփոխություն, և փոփոխությունն այնքան արմատական է, որ այլևս հնարավոր չէ համարել, որ դա նույն պետությունն է (սովետական Ռուսաստանը չի կարող ցարական Ռուսաստան լինել): Ամենահանրաձայն օրինակը 1917 թվականի հոկտեմբերյան հեղափոխության ժամանակ պարտքերից հրաժարումն է:

1917 թվականի դեկտեմբերի 29-ին Լենինը հրաման է ստորագրում՝ ցարական կառավարության պարտքերից հրաժարվելու մասին: Այդ հրամանով 1918 թվականի հունվարի 23-ին պարտքը պարզապես չեղյալ հայտարարվեց: 1917 թվականի փետրվարի 13-ին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները 14 դաշնակից պետությունների անունից հայտարարեց, որ հաշվի առնելով պետությունների շարունակության սկզբունքը՝ կատարվածը անօրինականություն է: Այդ վիճահարույց խնդրի կարգավորումը երկար ժամանակ պահանջեց: 1997 թվականի մայիսի 27-ին Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի միջև համաձայնագիր ստորագրվեց՝ այդ վեճը կարգավորելու համար: Նշված համաձայնագրի 7-րդ կետում ասվում է, որ այդ պարտքը չի ճանաչվում երկու կողմերի կողմից, և կողմերը պատասխանատվություն չեն կրում դրա համար: Ռուսաստանը հրաժարվում է նաև իր հնարավոր չվճարված պարտքերից, քանի որ Ֆրանսիան իրեն պարտք էր 1918 և 1922 թվերին՝ Ռուսաստանին վնաս պատճառելու համար (սպիտակ ռուսներին օգնելու համար):

բ) Իրավահաջորդություն

1983 թվականի ապրիլի 8-ին Վիեննայում ստորագրվեց համաձայնագիր ունեցվածքի, արխիվների և պարտքերի ժառանգման վերաբերյալ: Նշվեց, որ ապագադրությամբ վերաբերյալ պարտքերի ժառանգում չի լինելու: Այն երբեք չվավերացվեց:

Սովորության սկզբունքներ

Ազգային հասարակական պարտքի անաչառ փոխհատուցում: Կարելի է պատկերացնել, որ պետք է հաշվի առնել նոր պետության բնակչության տոկոսային հարաբերությունը հին պետության բնակչության տոկոսային հարաբերության նկատմամբ, կամ զուտ ազգային արդյունքը:

⁶ <http://www.whiteworld.ru/rubriki/000122/000/01062806.htm>

Տեղայնացված պարտքերի փոխանցում

Ենթադրենք, որ մի պետություն պարտք է վերցրել և, այն, ինչի համար պարտք է վերցրել, գտնվում է մեկ այլ պետության տարածքում: Այս դեպքում պարտքը պետք է վճարի նոր իրավահաջորդ պետությունը:

Վրդովեցուցիչ պարտքերի վճարման պարտավորության մերժում

Պատերազմի ժամանակ վերցված պարտքեր-

Պարտքեր, որոնք վերցվել են ստրկացման, գաղութացման նպատակով: Մրա օրինակ է 1949 թվականի նոյեմբերին Ինդոնեզիայի և Հոլանդիայի միջև պայմանագիրը, որտեղ Ինդոնեզիան համաձայնվեց վերադարձնել որոշ պարտքեր, բայց մերժեց վերադարձնել Հոլանդիայից վերցրած պարտքը՝ անկախության գործին խանգարելու համար:

Ի՞նչ կարգավիճակային (կանոնադրական) տարբերություն կա

Արևմտյան Հայաստանի

(Թուրքահայաստան, կամ Հայաստան, կամ Արևմտյան Հայաստանի Հանրապետություն)

և Արևելյան Հայաստանի

(Ռուսահայաստան, կամ Հայկական Հանրապետության, կամ Խորհրդային Հայաստան, կամ Հայաստանի Հանրապետության) միջև

Օրինակ ա

Պարտքերի հարցի վերաբերյալ

Որպես **Իրավահաջորդ պետություն** որ պետությանն են պատկանում Խորհրդային միության Պարտքերը

Договор от 04.12.1991 года, г. Москва

"ДОГОВОР О ПРАВОПРЕЕМСТВЕ В ОТНОШЕНИИ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА И АКТИВОВ СОЮЗА ССР"

Государства, являющиеся или бывшие субъектами Союза Советских Социалистических Республик, безотносительно к их нынешнему статусу, и Союз ССР как государство - предшественник,

уважая провозглашенный суверенитет, закрепленный в актах, принятых высшими законодательными органами государств,

учитывая необходимость кардинального пересмотра всего комплекса отношений между входившими в состав СССР государствами,

сознавая, что гарантия обслуживания и погашения внешнего долга СССР является обязательным условием дальнейшего вхождения в мировое хозяйство, учитывая невозможность гарантий погашения внешнего долга СССР без решения вопросов по разделу активов СССР,

полагая, что вопросы правопреемства государственных долговых обязательств имеют первоочередное значение,

принимая во внимание принципы международного права и положения Венской (1983 г.) конвенции "О правопреемстве государств в отношении государственной собственности, государственных архивов и государственных долгов",

закljučают настоящий Договор о правопреемстве в отношении внешнего государственного долга и

активов Союза ССР.

Глава 1. Основные принципы

Статья 1.

Для целей настоящего Договора:

а) **государственный внешний долг СССР** означает любое финансовое обязательство, взятое СССР или другими законным образом уполномоченными на то СССР лицами, в отношении другого государства, международной организации или любого иного иностранного кредитора;

б) **активы СССР** - это недвижимая и движимая государственная собственность СССР за пределами его территории, золотовалютные фонды и резервы СССР, инвестиции за рубежом, любые финансовые обязательства в отношении СССР другого государства, международной организации или любого иного иностранного дебитора.

Вопрос об оценке и разделении алмазного фонда будет регулироваться специальным соглашением;

в) **правопреемство государств** означает смену одного государства другим в несении ответственности за международные отношения какой-либо территории;

г) **государство - предшественник** означает государство, которое было сменено другим государством в случае правопреемства государств;

д) **государство - преемник** означает государство, которое сменило другое государство в случае правопреемства государств;

е) **момент правопреемства государств** означает дату смены государством - преемником государства - предшественника в несении ответственности за международные отношения применительно к территории, являющейся объектом правопреемства государств;

ж) **третье государство** означает любое государство, которое не является ни государством - предшественником, ни государством - преемником.

Положения настоящей статьи, касающиеся употребления терминов в настоящем Договоре, не затрагивают употребления этих терминов или значений, которые могут быть приданы им во внутреннем праве любого государства.

Статья 2.

Сторонами настоящего Договора являются государства - правопреемники СССР, в дальнейшем именуемые Стороны, а именно:

Азербайджанская Республика

Республика Армения

Республика Беларусь

Республика Грузия

Казахская Советская Социалистическая Республика

Республика Кыргызстан

Латвийская Республика

Литовская Республика

Республика Молдова

Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика

Республика Таджикистан

Туркменистан

Республика Узбекистан

Украина

Эстонская Республика

и Союз Советских Социалистических Республик как

государство - предшественник.

Статья 3.

Стороны принимают на себя обязательство участвовать в погашении и нести расходы по обслуживанию государственного внешнего долга СССР (в дальнейшем - Долг) в долях, согласованных Сторонами, и при условии исполнения вышеуказанного обязательства принимают на себя обязательство гарантировать право собственности каждой из Сторон на причитающуюся ей долю активов СССР (в дальнейшем - Активы).

Доля каждой из Сторон в задолженности по Долгу на 1 января 1991 г. и Активах на момент правопреемства определяется на основании согласованного Сторонами единого агрегированного показателя. Распределение долга СССР, возникшего в 1991 году по продтоварам и товарам народного потребления, осуществляется по фактическому использованию государствами - правопреемниками полученных кредитов, остальное - по агрегированному показателю.

Каждая из Сторон несет отдельную в отношении других Сторон ответственность по выплате причитающейся ей доли Долга. Стороны взаимно гарантируют, что после полного погашения какой-либо из Сторон суммы Долга, причитающейся этой Стороне, они не будут предъявлять к этой Стороне никаких претензий по оставшейся непогашенной части Долга.

Предварительная структура Долга и Активов, определенных на момент правопреемства, приведена в Приложении N 1. Стороны согласились продолжить совместную работу по выявлению, оценке и распределению долгов и активов СССР для реализации целей настоящего Договора.

Никакие из положений настоящей статьи не препятствуют каким-либо из Сторон принять на себя солидарную ответственность по выплате своих долей Долга на основе соглашения между ними, если это не нарушает настоящий Договор.

Статья 4.

Стороны согласились в том, что доли субъектов прежнего Союза ССР в общей сумме Долга и в Активах, определенные на основании единого агрегированного показателя, составляют:

(в процентах)

-----Т-----

Российская Советская Федеративная
Социалистическая Республика 61,34
Украина 16,37
Республика Беларусь 4,13
Республика Узбекистан 3,27
Казахская Советская Социалистическая
Республика 3,86
Республика Грузия 1,62
Азербайджанская Республика 1,64
Литовская Республика 1,41

Глава III. Соглашения и протоколы

Статья 9.

Следующие дополнительные соглашения, протоколы и другие документы являются неотъемлемой и составной частью настоящего Договора:

Структура Долга и Активов, определенных на момент правопреемства;

Протокол о методике определения долей государств в Долге и Активах и их абсолютных величинах;

Соглашение о механизме погашения долей Долга государств - бывших субъектов СССР, не подписавших настоящий Договор;

Соглашение о процедуре разделения золотовалютных фондов и резервов СССР, инвестиций и недвижимости СССР за рубежом;

Устав Межгосударственного совета;

Соглашение о механизме погашения и обслуживания задолженности (обязательств) СССР в иностранной валюте, а также своевременного восполнения Страхового фонда;

Соглашение об урегулировании отношений по погашению Долга между Сторонами, солидарно ответственными за выплату Долга, и другими Сторонами.

Глава IV. Заключительные положения

Статья 10.

Положения настоящего Договора обязательны для исполнения всеми министерствами, ведомствами и организациями СССР, в ведении которых до его подписания находилось решение вопросов, связанных с предметом настоящего Договора, а также их правопреемников.

Статья 11.

Стороны имеют право самостоятельно заключать договоры о внешних займах и кредитах со всеми вытекающими из этого обязательствами по их обслуживанию и погашению.

При этом ни одна из Сторон не несет ответственности по обязательствам другой Стороны.

Статья 12.

Стороны договорились о том, что валютное регулирование на территориях каждой из Сторон осуществляется согласно законодательству соответствующей Стороны.

Статья 13.

Стороны согласись, что разделение государственной собственности Союза ССР, которая не является предметом раздела по настоящему Договору, должно проводиться на основе норм международного права о правопреемстве государств и регулироваться соответствующим соглашением Сторон.

Статья 14.

За неисполнение и/или ненадлежащее исполнение своих обязательств по настоящему Договору Стороны несут ответственность согласно международному праву.

Стороны принимают на себя обязательства не предпринимать не согласованных всеми Сторонами односторонних или коллективных действий, в результате которых наступают последствия, лишаящие настоящий Договор предмета, цели или другим образом нарушающие настоящий Договор.

Статья 15.

Все споры между двумя или несколькими Сторонами по выполнению и толкованию настоящего

Договора будут разрешаться путем переговоров или консультаций на основе подачи соответствующей письменной претензии.

Если спор не был разрешен в течение 21 дня с момента заявления претензии, каждая из спорящих Сторон имеет право обратиться к международным согласительным процедурам и международным судебным органам. Без ущерба для положений частей 1 и 2 настоящей статьи спорящие Стороны обязуются выполнять свои обязательства по обслуживанию Долга, имея в виду, последующее урегулирование взаимных претензий.

Статья 16.

Договор вступает в силу с момента его подписания не менее, чем двумя государствами - правопреемниками.

Действие Договора прекращается после урегулирования всех платежей и расчетов, определенных его статьями и дополнительными соглашениями и протоколами.

Статья 17.

Положения настоящего Договора являются неделимыми.

Оговорки к настоящему Договору не допускаются.

Настоящий Договор составлен 4 декабря 1991 г. в г. Москве на русском языке в 16 аутентичных экземплярах, каждый из которых имеет равную юридическую силу.

за Азербайджанскую Республику

за Республику Армения

за Республику Беларусь

за Республику Грузия

за Казахскую Советскую Социалистическую Республику

за Республику Кыргызстан

за Латвийскую Республику

за Литовскую Республику

за Республику Молдова

за Российскую Советскую Федеративную Социалистическую Республику

за Республику Таджикистан

за Туркменистан

за Республику Узбекистан

за Украину

за Эстонскую Республику

за Союз Советских Социалистических Республик

Ի՞նչ կարգավիճակային (կանոնադրական) տարբերություն կա
Արևմտյան Հայաստանի
(Թուրքահայաստան, կամ Հայաստան, կամ Արևմտյան Հայաստանի Հանրապետություն)
և Արևելյան Հայաստանի
(Ռուսահայաստան, կամ Հայկական Հանրապետության, կամ Խորհրդային Հայաստան կամ
Հայաստանի Հանրապետության) միջև

Օրինակ ք

Փոքրամասնությունների Պայամանագրի վերաբերյալ

Որպես **Շարունակող պետություն՝** Փոքրամասնությունների Պայամանագրի 93-րդ հոդվածը պարտադրաբար տարածվում է մեզ վրա:

Լրացուցիչ փաստաթղթեր

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻԲ

ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑ

ՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

ԵՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՎ՝

ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՕԳՈՍՏՈՍԻ

10-ԻՆ ՍԵՎՐՈՒՄ

Բրիտանական Կայսրություն, Ֆրանսիա, Իտալիա, Ճապոնիա

Գլխավոր դաշնակից տերությունները՝ մի կողմից, և Հայաստանը մյուս կողմից հաշվի են առնում, որ դաշնակից տերությունները Հայաստանը ճանաչում են որպես անկախ և ինքնիշխան պետություն:

Հաշվի առնվում նաև այն, որ Հայաստանը ցանկանում է, որ իր ինստիտուտները համապատասխանեն ազատության և արդարության սկզբունքներին և երաշխիք է տալիս ողջ տարածքի բոլոր բնակիչներին այնտեղ, որտեղ նա ստանձնել է կամ կստանձնի ինքնիշխանություն:

Պայմանավորվող շահագրգիռ բարձր կողմերը կապահովեն Խաղաղության Պայմանագրի 93-րդ հոդվածը Թուրքիայի հետ, որոնց համար իրենց լիազորված անձինք ուղղություն ցույց կտան:

Ի գիտություն

Մեծագույն պատվավոր Էդուարդ ժորժ Վիլիեն, Դերբիի Կոմս, Կ.Գ., Պ.Ս, Կ.Ս, Վ.Օ., Ս.Բ., Բրիտանիայի Գերդ Մեծություն արտակարգ և լիազոր դեսպան Փարիզում, և Կանադական տիրապետության համար պատվավոր պարոն Ջորջ Հարսել Պերել, Կ.Ս., Մ.Գ., Կանադայի բարձր հանձնակատարը Մեծ Բրիտանիայում,

Ավստրալիայի Քոմմոն Վելս համար

Ավստրալիայի Միացյալ Թագավորության բարձր հանձնակատար՝ Մեծարգո Էնդրյու Ֆիշեր,

Նոր Զելանդիայի տիրապետության համար

Նոր Զելանդիայի համար Միացյալ Թագավորությունում բարձր հանձնակատար պարոն Ջեյմս Ալենը, Կ.Ս.Բ.

Հարավային Աֆրիկայի միության համար

Միացյալ Թագավորությունում բարձր հանձնակատարի գործառույթները կատարող պարոն Ռեջինալդ Էնդրյու Բյանկենբուրգը, Ռ.Բ.Է.

Հնդկաստանի համար

Հնդկաստանի պետքարտուղարի տեղակալ պարոն Արթուր Հիրթգելը

Ֆրանսիայի Հանրապետության նախագահը,

Արտաքին գործերի նախարարության խորհրդի նախագահ պարոն Ալեքսանդր Միրելանդը

Ֆինանսների նախարար Ֆրեդերիկ Ֆրանսուա-Մարսալը

Արդյունաբերության և առևտրի նախարար պարոն Օգուստ Փոլ Լուի Իսահակը

Ֆրանսիայի դեսպան պարոն Ժյուլ Քամբոն,

Ֆրանսիայի դեսպան, Արտաքին Գործերի նախարարության գլխավոր քարտուղար պարոն Ժորժ Մորիս Պալեոլոգը

Նորին մեծություն Իտալիայի Թագավորը

Կոմս Լեյիո Բոնին Լոնգարը, Թագավորության սենատոր և արտակարգ լիազոր դեսպան Ս.Ս.

Իտալիայի Թագավորի ներկայացուցիչը Փարիզում

Հյուպատոս պարոն Կարլո Գալի

Ճապոնիայի նորին մեծություն կայսր

Վիկտոր Շինդա՝ Լոնդոնում Ճապոնիայի Կայսր, արտակարգ և լիազոր դեսպան Ս.Մ. Փարիզում Ճապոնիայի լիազոր և արտակարգ դեսպան պարոն Կ.Մացուի

Հայաստան

Պարոն Ավետիս Ահարոնյան, Հայաստանի Հանրապետության Պատվիրակության նախագահ
Պարոն Նուբար Փաշա, Կոնստանդինուպլի հայ համատեղ ներկայացուցիչ

Համաձայն հետևյալ հոդվածների.

ԳԼՈՒԽ I

ՀՈՒՎԱԾ 1. - Հայաստանը պատասխանատվություն է ստանձնում սույն գլխի նախապայմաններ պարունակող 2-րդ և 8-րդ հոդվածները համարել հիմնարար օրենքներ՝ նկատի ունենալով, որ ոչ մի օրենք, ոչ մի կանոնակարգ կամ պաշտոնական գործողություն չպետք է հակասի կամ հակադրվի այս նախապայմաններին, ինչպես նաև ոչ մի օրենք, ոչ մի կանոնակարգ կամ պաշտոնական գործողություն չի կարող դրանցից գորեղ լինել:

ՀՈՒՎԱԾ 2. - Հայաստանը համաձայն է բոլոր բնակիչներին շնորհել ազատություն, լիարժեք և ամբողջական պաշտպանություն՝ առանց սեռի, ազգության, ռասայի, կրոնի և լեզվի խտրականության:

Հայաստանի բնակիչները իրավունք ունեն ազատության, ինչպես պետական ասպարեզում, այնպես էլ՝ սեփական կյանքում՝ կրոնում, դավանանքում, համոզմունքում:

Կրոնի հանդեպ ազատության խախտումները կպատժվեն նույն օրենքով՝ անկախ դավանած կրոնից:

ՀՈՒՎԱԾ 3. - Հայաստանը պարտավորվում է ընդունել Գլխավոր Դաշնակից պետությունների որոշումները՝ էթնիկ փոքրամասնությունների երկկողմանի և կամավոր արտագաղթի վերաբերյալ:

ՀՈՒՎԱԾ 4. - Բոլոր ծագումով հայերը օրենքի առջև հավասար են և հավասարապես կօգտվեն քաղաքական, քաղաքացիական օրենքների տված իրավունքներից՝ առանց ռասայական, լեզվական, կրոնական խտրականության:

Հայկական կառավարությունը սույն Պայմանագիրը ուժի մեջ մտնելուց հետո երկու տարվա ընթացքում Գլխավոր Դաշնակից Պետություններին կներկայացնի ընտրական նախագիծ, որտեղ հաշվի կառնվեն էթնիկ փոքրամասնությունները:

Որևէ լեզվական սահմանափակում չի կիրառվելու ծագումով հայերի նկատմամբ՝ լինի այն մասնավոր կամ առևտրական շփումում, կրոնում, լրատվական ծառայություններում, որևէ տեսակի հրատապարակումներում կամ հասարակական հանդիպումներում:

Հայոց լեզուն օգտագործելու համար ծագումով հայերի համար կստեղծվեն համապատասխան պայմաններ: Հայերենից բացի ծագումով հայերը կարող են բանավոր կամ գրավոր խոսքում օգտագործել իրենց լեզուն՝ դատարանների հետ առնչվելիս:

ՀՈՐՎԱԾ 5. - Ծագումով հայերը, որոնք պատկանում են էթնիկ փոքրամասնություններին, կրոնի, լեզվի հարցում կօգտվեն նույն կանոնակարգերից, իրավունքի նույն երաշխիքներից ինչպես մնացած հայերը: Նրանք հավասար իրավունք կունենան ինքնուրունաբար հաստատել, կառավարել, վերահսկել բարեգործական կազմակերպություններ, կրոնական, սոցիալական կառույցներ, դպրոցներ և այլ ուսումնական հաստատություններ՝ իրավունք ունենալով իրենց հայեցողությամբ օգտագործել իրենց լեզուն, ազատորեն կիրառել իրենց կրոնը:

Կրոնի, դավանանքի, հավատքի տարբերությունները չպետք է վնասեն ծագումով հայերին, այսինքն՝ քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներից օգտվելիս, հատկապես հասարակական աշխատանքներ կատարելիս, պաշտոններ զբաղեցնելիս, պատվաբեր աշխատանքներ կատարելիս, տարբեր մասնագիտական և արդյունաբերական աշխատանքներ կատարելիս:

Ոչ մի սահմանափակում չի կիրառվի ծագումով հայերի հանդեպ:

ՀՈՐՎԱԾ 6. - Հանրային կրթության համար բոլոր քաղաքներում և շրջաններում, որտեղ բնակչության մեծամասնությունը ծագումով հայեր են, հավկական Կառավարությունը կապահովի համապատասխան պայմաններ, որպեսզի բացի հայերենից օգտագործվեն այլ լեզուներ, և բարենպաստ պայմաններ կստեղծվեն՝ ծագումով հայ երեխաներին իրենց սեփական լեզվով կրթություն ապահովելու համար:

Այս դրույթը չի խոչընդոտի Հայկական Կառավարությանը նշված դպրոցներում պարտադիր կերպով ունենալ հայոց լեզվի դասավանդում:

Այն քաղաքներում, շրջաններում, որտեղ ծագումով հայերը կազմում են էթնիկ, կրոնական կամ լեզվական փոքրամասնություն, կունենան հավասար իրավունքներ և այս փոքրամասնություններին պետության քաղաքային բյուջեից կտրամադրվեն միջոցներ՝ կրթական, կրոնական և բարեգործական նպատակներով:

ՀՈՐՎԱԾ 7. - Հայաստանը համաձայն է ուշադրություն դարձնել մահմեդականներին, անհրաժեշտ միջոցառումներ ձեռնարկել, որպեսզի նրանց ընտանեկան իրավունքների և անձնական կարգավիճակի հարցերը կանոնակարգվեն համաձայն մահմեդականների սովորությունների:

Հայաստանը պարտավորվում է պաշտպանել մզկիթները, գերեզմանատները և այլ մահմեդական կրոնական հաստատություններ: Այժմ գործող բարեպաշտ հիմնարկությունները, մահմեդական կրոնական և բարեգործական ընկերություններն ամբողջությամբ կճանաչվեն և նրանց կտրամադրվեն բոլոր հարմարությունները: Հայաստանը չի հրաժարվի երաշխավորել այս տեսակի այլ հաստատություններին:

Հայաստանը ընդունում է, որ նախորդ հողվածների դրույթները վերաբերում են ռասսայական, կրոնական, լեզվական փոքրամասնություններին ու հանդիսանում են միջազգային բնույթ ունեցող պարտավորություններ և պետք է առնվեն Ազգերի Լիգայի հովանավորության տակ: Դրանք ենթակա չեն փոփոխության, առանց Ազգերի Լիգայի Խորհրդի մեծամասնության համաձայնության: Բրիտանական Կայսրությունը, Ֆրանսիան, Իտալիան և Ճապոնիան

պարտավորվում են չփոխել իրենց համաձայնությունը հողվածների վերաբերյալ, որն ընդունվել է Ազգերի Լիգայի Խորհրդի մեծամասնության կողմից:

Հայաստանը համաձայն է, որ Ազգերի Լիգայի Խորհուրդը իրավունք ունի նախազգուշացնել Խորհրդին յուրաքանչյուր օրինազանության կամ վտանգի մասին, որն առնչվում է պարտավորություններից որևէ մեկին, ինչպես նաև Խորհուրդը կարող է ուղղություն ցույց տալ ստեղծված հանգամանքներից պատշաճ և արդյունավետ ձևով դուրս գալու հարցում:

Հայաստանը նաև համաձայն է, որ այս հողվածի որևէ հարցի կամ փաստի շուրջ Հայաստանի և Գլխավոր Դաշնակից ուժերի որևէ անդամի կամ այլ ուժերի, Ազգային Լիգայի Խորհրդի ադմինիստրատիվից որևէ մեկի միջև ծագած տարակարծության դեպքում տվյալ տարակարծությունը կդիտվի որպես հարց, որն ունի միջազգային բնույթ՝ հիմնավորված Ազգային Լիգայի միջազգային պայմանագրի 14-րդ հոդվածում: Հայկական կառավարությունը համաձայնվում է, որ բոլոր այս անհամաձայնությունները՝ մյուս կողմի պահանջի դեպքում, պետք է հանձնվեն Արդարադատության դատարանի քննությանը: Մշտական դատարանի որոշումը կունենա նույն ուժը և վավերականությունը, որն ունի դաշնագրի 13-րդ հոդվածը:

ԳԼՈՒԽ II

ՀՈՂՎԱԾ 9. - Մի կողմից յուրաքանչյուր Գլխավոր Դաշնակից ուժը, մյուս կողմից Հայաստանը, կարող են նշանակել դիվանագիտական ներկայացուցիչներ իրենց համապատասխան մայրաքաղաքներում, ինչպես նաև նշանակել գլխավոր հյուպատոսներ, հյուպատոսներ, փոխհյուպատոսներ հյուպատոսական գործակալներ ըստ իրենց քաղաքների և տարածքների սահմանների:

Գլխավոր հյուպատոսները, հյուպատոսները, փոխհյուպատոսների և գործակալները չեն կարող ստանձնել իրենց աշխատանքը, մինչև սահմանված կարգով չընդունվեն այն երկրի Կառավարության կողմից, ուր ուղարկվում են:

Գլխավոր հյուպատոսները, հյուպատոսները, փոխհյուպատոսները և գործակալները կօգտվեն ազատությունից, արտոնություններից, ցանկացած տեսակի անձեռնմխելիությունից և կապահովվեն կենցաղային նույն բարենպաստ պայմաններով, ինչպես տվյալ երկրի հյուպատոսական գործակալները:

ՀՈՂՎԱԾ 10. - Հայաստանը պարտավորվում է չկնքել ոչ մի պայմանագիր, նախապայման, համաձայնագիր, և չձեռնարկել ոչ մի գործողություն, որը կխանգարի մաս լինել այլ պետությունների հետ հավասար առևտրական հարաբերությունների ընդհանուր համաձայնագրին, որ կարող է կնքվել Ազգերի Լիգայի հովանավորության ներքո սույն Պայմանագրի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 5 տարվա ընթացքում:

Հայաստանը պարտավորվում է նաև բոլոր դաշնակից պետություններին մաքսային հարցերում տալ արտոնություններ, նույն 5 տարի ժամկետով, որևէ պետության, որը 1914 թվականի օգոստոս ամսից պատերազմել է դաշնակից պետությունների հետ, կամ այլ պետության հետ, ըստ Ավստրիայի հետ խաղաղության պայմանագրի 222-րդ հոդվածի՝ այդ պետությունների հետ ունի հատուկ մաքսային պայմանավորվածություններ:

ՀՈՐՎԱԾ 11. - Մինչև վերը նշված գլխավոր պայմանագրի եզրակացությունը Հայաստանը պարտավորվում է նույն պայմանները շնորհել ազգային նավերին, ինչպես նաև նախասիրած ազգի նավերին, բոլոր դաշնակից պետությունների նավերին, որոնք նման են հայկական նավերի պայմաններին:

Ի բացառություն այս դրույթի՝ ճանաչված է Դաշնակից պետությունների իրավունքը, որոնք իրավունք են վերապահում ազգային նավերին կատարել մերձափնյա նավային առևտուր:

ՀՈՐՎԱԾ 12. - Նախքան Ազգերի Լիգայի կողմից ընդունված ընդհանուր կոնվենցիայի համաձայն կապահովվեն և կպահպանվեն հաղորդակցության և փոխադրման ազատությունները, Հայաստանը պարտավորվում է հայկական տարածքում ապահովել մարդկանց, նավերի, ապրանքների, վագոնների, մեքենաների, փոստային նամակների ազատ փոխադրում, ապրանքների ուղարկումը և ստացումը՝ դաշնակից պետություններից որևէ մեկի հետ, ինչպես նաև առնվազն հավասար նպաստավոր պայմաններ ստեղծել մարդկանց, նավերի, ապրանքների, մեքենաների, փոստային նամակների համար, որոնք ունեն համապատասխանաբար հայկական ազգություն, ծագում, ներկրում կամ պատկանելություն՝ կապված ապրանքների, վճարների, սահմանափակումների և մյուս բոլոր հարցերի հետ:

Հայաստանում կատարվող բոլոր փոխադրման ծախսերը պետք է լինեն բանական՝ հաշվի առնելով սակագնային պայմանները: Փոխադրվող ապրանքներն ազատված են մարքսային կամ այլ տեսակի տուրքերից: Հայաստանով փոխադրվող ապրանքների սակագները և Հայաստանի ու մեկ այլ Դաշնակից պետության միջև փոխադրման սակագները՝ ըստ տոմսերի և ապրանքագրերի, պետք է որոշվեն սույնով հետաքրքրված Դաշնակից պետությունների դիմումով:

Տարանցման ազատությունը տարածվում է փոստային, հեռագրական և հեռախոսային միջոցների/ծառայությունների վրա:

Հասկանալի է, որ ոչ մի Դաշնակից պետություն իրավունք չունի օգտվել այս դրույթների արտոնություններից՝ իր տարածության ինչ-որ մասի համար, որտեղ փոխադարձ ձևը նույնի վերաբերյալ չի կորսվել:

Եթե սույն Դաշնագիրը ուժի մեջ մտնելուց հետո 5 տարվա ընթացքում Ազգերի Լիգայի հովանավորության ներքո ոչ ընդհանուր կոնվենցիան չի ընդունվի, Հայաստանը իրավունք կունենա իրավունք դադարեցնելու սվյալ հոդվածի դրույթները՝ մի պայմանով, որ 12 ամիս առաջ ծանուցում կներկայացնի Ազգային Լիգայի գլխավոր քարտուղարությանը:

ՀՈՐՎԱԾ 13. – Վերոնշյալ հոդվածներով Դաշնակից ուժերին տրված բոլոր արտոնությունները և իրավունքները պետք է տրվեն նաև բոլոր պետություններին, Ազգերի Լիգայի անդամներին:

ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Նշված փոքրամասնությունների իրավունքներում

- <http://www.western-armenia.eu/archives-nationales/Traite/Traite-de-Sevres1.pdf>
- http://www.ohchr.org/Documents/Publications/MinorityRights_fr.pdf
- <http://www2.ohchr.org/french/law/minorites.htm>

stat.gov.wa@haybachdban.org

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ